

באתי בדברך — על שדגמי נן. אשכחיה לדוביאל דהוה נקט איגרתא. ואני יוצא והנה שר יון בא — וכשהגיע זמן מלכות יון נלח אל על כרחי, שכבר נגזרה גזירה ושר יון יצא מנקומי. עוי עוי — לעק ולזוט גבריאל על זמא שלח ימשלו מלכי יון גישלאל. ולאביתר הכהן וגו' כי נשאת את ארון ה' לפני דוד אבי — כשהיה נזרם מפני אבסלוס. וכי התענית בכל אשר התענה אבי — למדנו שנקלחת בייחוסו של דוד מפני אבסלוס עיניו. ומכאן "כי אמרו העם רעז ועיף וזמא נמדב". מים קרים על נפש עיפה — אלמלא מנחילה מקרי עיף ולא מנעילתה סנדל, וקרי ליה עיפו דכמי "כל אשר התענה אבי" — מרטקא — שזו הסוף. וישע כן — ששעיה כמי. ושעיה לא היה נרגל מנכנת סוסים, וקפ ידיה ענעלת סנדל הוא, והוא יגלה על יסוף דודו נמי דמנעילת הסנדל הוא. שלא יבא רגלך לידי יחוף — נלמך נגולה.

תוספות

אסרו משום תענוג. אבל משום רפואה שרי, או דיו מלוכלכות. כללא דמילתא: היכא דאנו בשביל תענוג — שרי. מניין לסיכה שהיא כשתיה דכתיב וכתב וגו' — תימה לי: אמאי איצטרך תלמודא למימר סיכה מיוסוף לא סכתי? הא מהאי קרא נפקא מייובא במים בקרבו? וכי ומתניתין היא בשבת בפרק "אמר רבי עקיבא" (פא), ונראה לי דאצטרך, דאי לא כתיב אלא הואי קרא דותבא כמים בקרבו וכי היינו אוסרין אפילו סיכה שאינה של תענוג, כשתיה, להכי אייתי מקרא דדניאל דמשמע שלא נמנע אלא מסיכה של תענוג מדכתיב "להתענות" ואי לא כתיב אלא קרא דדניאל לא הוה אסרינן סיכה דכמה עניינן של צער שהיה מענה ומצער נפשו, ולא גמרינן מהתם דדילמא חד משאר עניינן שעשה הוה אסרינן אבל סיכה לא — קא משמע לן מקרא ד"ותבא כמים" וגו' דסיכה כשתיה. ועוד: דמקרא ד"ותבא" איצטרך לן למילף גבי תרומה דסך כשותה דבתרומה לא שייך למימר מקרא דדניאל.

אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמגדרות שניה בעולם הזה מעיניהן ומחכות לבעליהן שהם משכימי קום ומאחרי שבת לטוק בתורה וזוכות לעולם הבא, וזה יהיה שכרם שיגבו מהם עוד מיסים? ולא השגיחו עליו, על גבריאל ומאמרו. אמר לפניו: רבונו של עולם! אם יהיו כל חכמי אומות העולם בכף מאזנים ודניאל איש המודות בכף שניה לא נמצא מכריע את כולם? אמר הקדוש ברוך הוא: מי הוא זה שמלמד זכות על בניו? אמרו לפניו: רבונו של עולם, גבריאל הוא. אמר להם: יבא ויכנס שוב לפנים זון המחיצה. וזה שנאמר: "ואני באתי בדברך" (דניאל י, יב), כלומר: בגללך, בגלל שהוכרתיך זכיתי לזבא פנימה. אמר להו [אמר להם] הקדוש ברוך הוא: ליעול [שיכנס]. אעילוהו [הכניסוהו]. אתא אשכחיה [בא ומצא] את דוביאל שר הפרסים דנקט ליה לאיגרתיה בידיה [שהוא מחזיק את כתבו בידו], בעא למרמא מיניה [רצה לתלוש ממנו] את הכתב, בלעה [בלע אותו] דוביאל. איכא דאמרי מיכתב הוה כתיבא מיחתם לא הוה חתמא [יש אומרים שכתב כתוב היה ולא היה חתום]. איכא דאמרי אף מיחתם נמי הוה חתמא [יש אומרים גם כן חתום היה]. אולם כדבעיה מחזיק לה מיניה [כשנבלע נחמך ממנו]. ומעריס: היינו דבמלכותא דפרס [שנבלע פרס]. איכא דיהיב כרגא ואיכא דלא יהיב כרגא [יש מי שנותן משלם מיסים ויש מי שאינו נותן]. משלם מיסים, שהגזירה לא נגמרה בשלימות, ועוד נאמר שם: "ואני יוצא והנה שר יון בא" (שם כ) עוי עוי [וצווח וצווח] גבריאל שלא ישלטו מלכי יון על ישראל וליכא דאשגח ביה [ולא היה מי שישגיח בו].

ואי בעית אימא: רחיצה דאיקרי ענוי מנא לן — מהקא, דכתיב "ולאביתר הפכהו אמר המלך ענתת לך על שדיך כי איש מות אפתה וביום הזה לא אמייתך כי נשאת [את] ארון ה' לפני דוד אבי וכי התענית בכל אשר התענה אבי" וכתוב ביה בדרך "כי אמרו העם רעז ועיף וזמא נמדב". "רעז" — מלחם, "וצמא" — ממים. "עיף" — מפיא — לאו מרחיצה? — ודילמא מנעילת הסנדל? — אלא אמר רבי יצחק: מהקא, "מים קרים על גפוש עיפה". — ודילמא משתיה? — מי כתיב "בגפוש עיפה" — על גפוש עיפה? כתיב. ונעילת הסנדל מנא לן? דכתיב "וידוד עלה במעלה הזיתים עלה ובוכה וראש לו חפוי ויהלך יחף". יחף מפיא — לאו מנעילת הסנדל? — ודילמא מסוסיא ומרטקא! — אלא אמר רב נחמן בר יצחק: מהקא "לך ופתחת השק מעל מתוךך ונעלך פתחך מעל רגלך ערום ויחף". יחף מפיא? — לאו מנעילת הסנדל? — ואימא "במנעלים המטולאים". דאי לא תימא הכי בטלואים? דאי [שאם] לא תימא הכי [תאמר כן] שאין להבין את הדברים כמשמען ממש, אם כן "ערום" שנאמר שם, וכי כוננו ערום ממש? אלא רואי הכוונה שהלך בבגדים בלויים, הכא נמי [כאן גם כן] הכוונה שהלך במנעלים המטולאים. אלא חייבים למצוא מקור אחר. אמר רב נחמן בר יצחק: מהכא [מכאן]. נאמר: "מנעי רגלך מיתוף וגרונוך ממצמאה" [ירמיה ב, כה] ופירושהו: מנעי עצמך מן החטא כדי שלא יבא רגלך לידי יחוף, מנעי לשונך מדברים בטלים — כדי שלא יבא גרונוך לידי צמאה, ואם כן למדנו שההולך יחף קרוי מתענה. ועוד לכיורו הלכה. מניעת תשמיש המטה דאיקרי [שנקרא] ענוי מנא לן [מנין לנו?] דכתיב [שנאמר]: "אם תענה את בנותי ואם תקח נשים על בנותי" (בראשית לא, ג).

רחץ. ושואלים: ודילמא [ושמא הכוונה היא לעינין] משתיה? ודוחים: מי כתיב [האם נאמר]: "מים קרים כנפש עיפה", שמשמעותו שבא לתרום, כשתיה? הרי "על נפש עיפה כתיב" [נאמר]. משמע שהוא לשון רחיצה.

ומבררים עור: ונעילת הסנדל מנא לן [מנין לנו] שמניעתה קרויה עינוי? דכתיב [שנאמר]: "ידוד עלה במעלה הזיתים עלה ובוכה וראש לו חפוי והוא הלך יחף" [שמואל ב טו, ל], יחף ממאי [ממה]. כלומר: מה הפירוש "יחף", לאו [האם לא] מנעילת הסנדל? והרי אמרנו שכל אלה נקראו עינוי. ודוחים: לא, ודילמא [ושמא] הכוונה לכן שהוא יחף מסוסיא ומרטקא [מסוס ושוס], שאף שאין הוא נעול מנעלים, אולם מאחר ואין לו סוס ושוט, לגבי מלך נחשב הדבר כאלו הוא הולך יחף. אלא אמר רב נחמן בר יצחק: מהכא [מכאן] נלמד הדבר, שנאמר: "לך ופתחת השק מעל מתוךך ונעלך פתחך מעל רגלך" [ישעיה כ, ב] וכתוב [ונאמר]: "ויעש כן הלך ערום ויחף" [שם]. יחף ממאי [ממה] לאו [האם לא] מנעילת הסנדל? ומשיבים: ואימא [ונאמר] "יחף" פירושו שהלך במנעלים המטולאים בטלואים? דאי [שאם] לא תימא הכי [תאמר כן] שאין להבין את הדברים כמשמען ממש, אם כן "ערום" שנאמר שם, וכי כוננו ערום ממש? אלא רואי הכוונה שהלך בבגדים בלויים, הכא נמי [כאן גם כן] הכוונה שהלך במנעלים המטולאים. אלא חייבים למצוא מקור אחר. אמר רב נחמן בר יצחק: מהכא [מכאן]. נאמר: "מנעי רגלך מיתוף וגרונוך ממצמאה" [ירמיה ב, כה] ופירושהו: מנעי עצמך מן החטא כדי שלא יבא רגלך לידי יחוף, מנעי לשונך מדברים בטלים — כדי שלא יבא גרונוך לידי צמאה, ואם כן למדנו שההולך יחף קרוי מתענה. ועוד לכיורו הלכה. מניעת תשמיש המטה דאיקרי [שנקרא] ענוי מנא לן [מנין לנו?] דכתיב [שנאמר]: "אם תענה את בנותי ואם תקח נשים על בנותי" (בראשית לא, ג).

עיונים

עיף בכתובים משמשת המילה "עיף" לכמה עניינים שפירושה הכללי הוא כהרשעה של חלישה, אם במניעת מזון ואם במניעת מים לשתייה ודברים אחרים, ולכן היה מקום לדון מה פירוש "עיף" בכתוב שנאמר על דוד.

מסורת הש"ס
ה. ראה שבת קיד,א.
ז. ילקוט ישעיה תי"ז.
י. ילקוט ירמיה רס"ו.
ז. יומא ע"ב. כתובות
מו"ב. ירושלמי כתובות פ"ב
ה"י. ב"ר פ"ד ה' (ע"יש).
לקיטוש ויצא ק"ל שם אחרי
תקיעו.

גרסות

שנאמר ואני באתי בכת"י:
והיינו דכתיב ואני באתי.
ומכתיב ביה בוד בכת"י
ובמקורות: ומכתיב.
ומרטקא בכת"י ובגרוך:
ומרטקא.
מנעי עצמך מן החטא
בכת"י: מנעי רגלך שלא
לחטא.

במנעלים המטולאים — שאמרו חכמים שלא ילך הלמדן חכם במנעלים מטולאים, שיש בכך משום בויון לו, ולכן חכם ההולך במנעלים כאלה היהו כהולך יחף.

מסורת הש"ס
 א. ראה ביר פ"ד. קהירי פ"ג. ילקוט יוצא ק"ל.
 ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ז. (הלכה). ראה תוספתא יומא פ"ד ו. חולין ק"ב.
 ג. ראה תענית כ"ב.
 ה. ירושלמי יומא פ"ח ה"א. שם תענית פ"א ה"ו (בש"ס). תוספתא יומא פ"ד ו.

גדרות

אם תקח ואם תקח כתיב
 בכת"י: **אם תענה ותקח, אם תענה ואם תקח כתיב.** הא תשמע גופא אקרי עינוי ויש בכת"י: **אימא תשמע ימיא דהא יתירא עינוי הוא.** מביאות אחרות בכת"י: **בביאות אחרות.** **לתינוק ואינה חוששת** בכת"י ובמקורות: **לתינוק.**

החיים

שיבתא
 בשבועות המאנים ובספרים מתוארת ה"שיבתא" כמחלה שפועלים ממנה בעיקר תינוקות וילדים צעירים. ולפי החסידים היא מחלה הנובעת מניחום, ובפרט מניחום מאכל על ידי מנע בדיים בלתי נקיות (וראה רש"י).

ויש לפרשו: "אם תענה" – מתשמיש, כלומר: שתמנע מהן עונתך, "ואם תקח" – מצרות, שלא ישא עליהן נשים אחרות. ואימא [ואמרו] **אידי ואידי** [זה זה] מצרות, שהוהירו שלא יקח עליהן נשים אחרות? ודוחים: **מי כתיב** [האם נאמר] "אם תקח"? הלא "ואם תקח" כתיב [נאמר], משמע ששני דברים נפרדים הם. ומקשים עוד: ואימא [ואמרו] **אידי ואידי** [זה זה] מצרות, חד [אחד] הכוונה לצרות ידידיה [משלך], כלומר: שלא יעלה את שתי השחוחות בלהה וחלפה למדריגת גבוהות, שהייתה צרות לבנותי, ועל זה אמר "אם תענה", וחד [אחד] אמר לגבי צרות דאתיין ליה מעלמא ושיכולות לבוא מן העולם, שלא ישא נשים אחרות נוספות. **דומיא** [בדומה] "לא אם תקח"! ודוחים: **מי כתיב** [האם נאמר] "אם תקח ואם תענה"? שכן מן הדרך להוהיר בתחילה מפני הדבר הקשה יותר ורק אחריו על הדבר הקל, ולפי סדר הכתוב הוהירו קודם מפני הדבר הקל שהוא מן הצרות שלו ורק אחר כך מפני לקיחת צרות מן העולם, שכן "אם תענה ואם תקח" כתיב [נאמר]. אמר ליה [ר?] **רב פפא** **לאבי:** הא [הרי] תשמע גופא אקרי [נקרא] ענוי, דכתיב [שנאמר]: "וישבכ אתה ויענה" (בראשית לד, ב), ואם כך כיצד יכול אתה לומר שיעניו הוא דווקא במניעתו! אמר ליה [ר?]: **התם** [שם] **שעינה מביאות אחרות** כלומר: שבא עליה שלא כדרכה, וביאה כזו ודאי קרויה ענוי. ומעתה באים לבאר מקצת מן הדברים האסורים ביום הכיפורים. תנו רבנן [שנו חכמים]: אסור לרחוץ מקצת גופו כשם שאסור לרחוץ את כל גופו, ואם היה מלוכלך בטיט או בצואה – רוחץ כדרכו ואינו חושש, לפי שאינו מתכוון להנאה. וכן אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו, ואם היה חולה וצריך לסוך לרפואה, או שהיו לו חטטין בראשו ומכאיבים לו אם לא יסוך – סך כדרכו ואינו חושש. תנא דבי [שנה] ההכנס מבית

א **תנו רבנן:** אסור לרחוץ מקצת גופו ככל גופו, ואם היה מלוכלך בטיט ובצואה – רוחץ כדרכו ואינו חושש. אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו, ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו – סך כדרכו ואינו חושש. תנא דבי מנשה, רבן שמעון בן גמליאל אומר: מדיקה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק, ואינה חוששת. אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת, ונגורו עליו להאכיל בשתי ידיו. מאי טעמא? אמר אפי"י: ימשוש שיבתא. **תנו רבנן:** ההולך להקביל פני אביו או פני רבו, או פני מי שגדול ממנו – עובר עד צנארו במים, ואינו חושש. איבעיא להו: הרב אצל תלמיד מאי? תא שמע, דאמר רב יצחק בר בר חנה: אגא חזיתיה לזעירי דאזל לגבי רב חייא בר אשי תלמידיה. רב אשי אמר: ההוא רב חייא בר אשי הוא דאזל לגביה דזעירי רביה. רבא שאר לבני עבר מינא למעבר במיא לנטורי פירי.

מדרשו של מנשה: רבן שמעון בן גמליאל אומר: מדיחה (רוחצת) כדי שלא יגעו ידיה בזמן לפני נטילת ידים שחרית, ונותנת פת לתינוק, ואינה חוששת משום איסור רחיצה ביום הכיפורים. אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת שלא יצטרך לרחוץ אותה, ובשל כך מנע את התינוקות ממוזן בכל יום הכיפורים, ומפני בריאות וצער התינוקות גזרו עליו להאכיל בשתי ידיו, ונאלץ בשל כך ליטול את שתי ידיו. ושאלו: מאי טעמא [מה הטעם] אמרו שיש לרחוץ את הידים? אמר אביי: משום שיבתא [רוח רעה] השורה על ידיים שלא נרחצו שחרית. תנו רבנן [שנו חכמים]: ההלך להקביל (לפגוש) פני אביו או פני רבו, או פני מי שגדול ממנו בחכמה, וצריך לעבור נהר בדרכו – עובר עד צנארו במים ואינו חושש משום איסור רחיצה ביום הכיפורים. איבעיא להו [שאלו] ללומדים שאלה זו: הרב אצל תלמיד מאי [מה דינו], המותר לו לעבור במים כדי ללמד את תלמידו? ומנסים להביא ראיה, תא שמע [בוא ושמוע] ממה שאמר רב יצחק בר בר חנה: אגא חזיתיה [אני ראיתי] את זעירי דאזל לגבי [שהלך] ועבר נהר בדרכו [א?] רב חייא בר אשי תלמידיה [תלמידו]. רב אשי אמר: לא כך היה המעשה, אלא המעשה ההוא היה דווקא שהתלמיד רב חייא בר אשי הוא דאזל לגביה [שהלך] [א?] זעירי רביה [רבו], ואם כן אין לתפור מכאן את שאלתנו. מסופר, כי רבא שרא לבני עבר מינא למעבר במיא לנטורי פירי [שהתיר לבני עבר הימים] של הפרת לעבור במים כדי לשמור את הפירות] שבשדותיהם ביום הכיפורים.

אם תענה מתשמיש – להסניע עונתך. ואם תקח מצרות – הסניעו כמשמעו של יוסף לכן לכות. הכי נרסין: ואימא אידי ואידי מצרות מי כתיב אם תקח ואם תקח כתיב ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות ידידיה וחד לצרות דאתיין ליה מעלמא דומיא דראם תקח מי כתיב אם תקח ואם תענה אם תענה ואם תקח כתיב – והכי פירוש: ואימא אידי ואידי מצרות והכי קאמר א"ס מענה את גוומי ליקח נשים עליהן מי כתיב א"ס תענה א"ס תקח ליהוי א"ס תקח פירוש דא"ס מענה "וא"ס תקח" כתיב, מעלמא אחרמי ה"א. ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות ידידיה – שלם ועשה גלגלה חלפה גמירות שוות לכן, והדר אשנייה: א"ס תקח נשים דהיינו לרות דלתיין לכו לנתר הכי מעלמא, והכי משתגלג, דומיא ד"וא"ס תקח" מי כתיב אם תקח ואם תענה – לרות דעלמא קטות לכן מן הראשונות ובישאל הוה ליה לאשנייה אכנות דעלמא, והדר הוה ליה לאשנייה אכנות ידידיה. דלא מישתעי איניש הכי ליהוינו מחלה על הקל ולבסוף על הקשה. מביאות אחרות – שהיתה מתאהו לו ולא גלגל עליה צנועה: צימס שמעיה א"ל. ואני שמעיה: שעינה מציאות אחרות – שגלג עליה שלם כדרכה. וקשיל לי: אם כן אימא "א"ס תענה א"ס צנועה" נמי הכי אשנייה שלם יענה אותן מציאות אחרות. ועוד: שעינה צנועות אחרות מינעי ליה. מדיחה את ידה – לפי שנות רעה שורה על ההכנס הגלגק צדים שלם נטלן שחרית, וס"ס העז צימא. שלא רצה להאכיל בידו אחת – אפילו ידו אחת לא היה נוטל למת פת לננו קטן צ"ס הכפורים. ואינו חושש – משום רחיצה. לנטורי פירי – שזיו להס פרלקס צענר הנהה.

תוספות

משום שיבתא – פירש רש"י רוח רעה השורה על הידים שלא נטלן שחרית. ורבינו תם מפרש: דבלא תנינת פת לתינוק מותר ליטול ידיו שחרית ביום הכפורים דלא גרע ממלוכלכות בטיט ובצואה דאמרין שרוחץ כדרכו ואינו חושש. ואין לו מלוכלך בטיט ובצואה יותר מזה שלא נטל ידיו שחרית, שאינו רשאי לנע לפיו ולחוטמו ולאוניו ולעיניו כדאמר בפרק "שמונה שריצים" (שבת קח, ב). יד לפה תקצץ וכו' משום בת מלך. ושיבתא דהכא ענין אחר הואי ששורה על האוכל כשבא ליתן פת לתינוק בן ארבע וחמש שנים וחונקתו אם לא נטל ידיו באותה שעה אף על פי שכבר נטלן שחרית. ומה שהעולם אין נוהרין כעשוי בזה לפי שאין אותה רוח רעה באותו המלכות, כמו שאין נוהרין על הגילוי ועל הזוגות.

על צנארו במים ואינו חושש משום איסור רחיצה ביום הכיפורים. איבעיא להו [שאלו] ללומדים שאלה זו: הרב אצל תלמיד מאי [מה דינו], המותר לו לעבור במים כדי ללמד את תלמידו? ומנסים להביא ראיה, תא שמע [בוא ושמוע] ממה שאמר רב יצחק בר בר חנה: אגא חזיתיה [אני ראיתי] את זעירי דאזל לגבי [שהלך] ועבר נהר בדרכו [א?] רב חייא בר אשי תלמידיה [תלמידו]. רב אשי אמר: לא כך היה המעשה, אלא המעשה ההוא היה דווקא שהתלמיד רב חייא בר אשי הוא דאזל לגביה [שהלך] [א?] זעירי רביה [רבו], ואם כן אין לתפור מכאן את שאלתנו. מסופר, כי רבא שרא לבני עבר מינא למעבר במיא לנטורי פירי [שהתיר לבני עבר הימים] של הפרת לעבור במים כדי לשמור את הפירות] שבשדותיהם ביום הכיפורים.

אלא רחיצה של תענוג. ויש להוהיר שירחץ רק במקום המלוכלך בלבד. ומי שהוא איסטניס וטובל מחמת הויעה מותר מעיקר הדין לרחוץ גופו מן הויעה, אבל ראוי להוהיר אף בזה, כדעת הבי"ח והט"ו והפרי"ח שמחמירים בזה (מ"ב). (ש"ע א"ח תריג, א). **איסור סיכה** – אסור לסוך ביום הכיפורים אפילו מקצת גופו. ואם היה חולה וצריך לכך או שהיו לו חטטין בראשו וצריך לסוך – סך כדרכו ואינו חושש. (ש"ע שם תריד, א). **רחיצה שלם** האכלה לתינוק – מריחה אשה ידה האחת במים ומאכילה את התינוק (וראה ב"ח"מ שם). (רמב"ם ספר מנינים הלכות שביתת עשור, פ"ג ה"ב). **ההולך ללמוד עובר במים** – ההולך לבית המדרש או להקביל פני אביו או רבו או לצרבי מצוה ביום הכיפורים, וצריך לעבור בתוך דרכו במים – רשאי לעבור במים עד צנארו (אם אין סכנה מפני המים) בין בהליכה בין בחורה. (ש"ע שם תריג, ד). **הרב אצל תלמיד** – אין הרב רשאי לעבור במים ביום הכיפורים כדי ללכת אל תלמידו. (ש"ע שם סעף ד).

קיינונים
תשמע גופא אקרי עינוי ור' אילקום פירש, שתשמיש יתר הוא הקרוי עינוי, ורצה רב פפא להביא ראיה מכתוב זה, ודחו אותו שלא כך היה הדבר (וראה ברש"י ואבן עזרא על התורה שם).
לא רצה להאכל ולפי דעת רוב המפרשים, הכוונה שחשש שיבוא לרחוץ אף ידו אחת במים, ולכן גזרו שירחץ שתיהן כדי להרגיש את ההיתר ביותר. וכן מצאנו בכמה מקומות שעשו חכמים בעין זה כדי להוציא מרעה חולקת (ר"טב"א). אכן יש המפרשים ששמרו חשש להאכל ביד אחת, שמא תגע היד שאינה רחוצה במאכל, ומשום כך התירו לא אף בשתי ידים (ר' יהונתן, במתא).

אורה הלכה
איסור רחיצה ביום הכיפורים אסור לרחוץ אפילו מקצת גופו, בין בחמים בין בגוון. ואם היה חלק מגופו מלוכלך בטיט או בצואה או בדם – מותר לרחוץ, שלא נאסרה

בי תרבו — סס הכפר לפירקא — שהיו דורשין מיום הכפורים. לעתיד לבא — לשנה אחרת לא יבואו ולא המרתם לעבור את המים ולחזור. אמברא חדצדד — מקום מעבר הנהר מול חלדה. מתחת חפת — שפת חלוקן להגביה שולי חלוקן על זרועו דליתו נראה כמלוט אלף כעשא על כמיפס, ואלמר מר (שגס קמנא), היואל גטלים מקופלת על כמיפס נשבת מינ טטאל. כי האי גרונא — דקמתי לעיל עד לזורו מניס, והלויכא סכנה שלג יטטפוהו המיס. וימד אלף — המללך הנראה ליחוקאל נחל היואל מינ קדש הקדשס מחילמו כחוט והולך וגדל, וכל אלף אמה ארך משילא חון ליוטליס לא היה עמוק אלף מי לעבור, "אלמלא" אסור לעבור למעלה ממניס, שאני נחל — היואל מינ קדש הקדשס שהיו מנימו רודפיס, הוללס מהר וטוטפיס. בסיחוי = נשיט. תלמוד לומר כי גאו המים מי שחו — ראוים לטוט. לפתח בית דוד — היא זיון חון ליוטליס.

אמר ליה אבוי לרבא: תניא דמסייע לך, ששנו בה: שומרי פירות — עוברין עד צוארן במים ואין חוששין משום איסור יום הכיפורים. מסופר עוד: רב יוסף שרא להו (התיר להם) לבני הכפר כי תרבו למיעבר במיא למיתי לפירקא [לעבור במים כדי לבוא למקום הדושן] הנאמרת ביום הכיפורים, אולם למיזל [ללכת] חזרה במים לא שרא להו (התיר להם). אמר ליה [רב] אבוי: אם כן אתה מכשילן לעתיד לבא, ששוב לא יבואו לשמור את הדרושה, אם יודעים הם שאסורים לתור למקומם. איכא דאמרי [יש אומרים] שהמעשה היה בנוסח אחר: רב יוסף שרא להו למיתי ושרא להו למיזל [התיר להם לבוא והתיר להם לחזור בתוך המים]. אמר ליה [רב] אבוי: בשלמא [נניח] שאתה מתיר להם למיתי [לבוא] — לחיי [יפה], אלא למיזל מאי טעמא [לחזור מה שטעם] התרת להם? אמר לו: כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא. מסופר: רב יהודה ורב שמואל בר יהודה הוו קיימי אגודא דנהר פפא אמברא דחצדד, והוה קאי רמי בר פפא מהך גיסא, מהו למיעבר למיתי למישאל שמתא [לעבור במים לשאל שמתא] אמר ליה [רב] רב יהודה: רב ושמואל דאמרי תרוייהו [שאמרו שניהם] עובר במים, ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת [שולי] חלוקן, כלומר: שלא ירים את שולי חלוקן על כתיפו כדי שלא ירטבו, שזאת אחת מצורות הטלטול שמתחייב עליהם חטאת, אלא ימשיך ויילך כדרכו וירטבו בגדיו במים. איכא דאמרי [יש אומרים] לא כך היה, אלא אמר ליה [רב] רב שמואל בר רב יהודה: תנינא [שנינו] בברייתא: עובר, ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקן. מתקיף לה [מקשה על כך] רב יוסף: וביום חול כי האי גונא מי שרי [בכענין זה האם מותר] ללכת במים עמוקים כל כך? והרי יש בכך סכנת טביעה! והכתוב [והרי גאמח] בענין הנחל העתיד לצאת מכית קודש הקדשים: "וימד אלף באמה ויעברני במים מי

מסורת הש"ס
 1. (נימוק זה) ר"ה כא.ב.
 2. תענית כ.ב. מתנות צ.א.
 3. דקדוש לג.א. מתנות סד.א.
 4. חולין ד.ב.
 5. (כל הענין) ירושלמי שקלים פ"ו ה"ב. תוספתא סוכה פ"ג ו' (בשני לשון וסדר). לקישי יחזקאל שפ"ג.
 6. מדות פ"ב מ"ו.

גרסות
 מתחת חפת בכתיב: מחפת. יכול יעברנו בכתיב: דתניא יכול יעברנו. שכן קורין לשיטא שיחא בכתיב: שכן בבבל קורין לשיטא שיחא. לאולם בכתיב ובמקורות: לפתח אולם.

החיים
 בורני

מקור המלה הוא ביוונית λιβύρα (ליביריס) או בלטינית liburna — ספינה קלה למלחמה או משא מטיפוס שהיה מצוי בים האדריאטי.
חוט שני וחוט ערב
 גם כאשר הייתה האריגה אחידה, וחוטי השתי (החוטים הקבועים בגול) היו מאותו סוג חוטי הערב, היה הבדל מסוים בטיבם לפי דרך השימוש בהם. חוטי השתי היו כבילים דקים וחזקים יותר מאשר חוטי הערב.

עובר, ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקן. אמר ליה רב שמואל בר רב יהודה: תנינא, עובר ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקן. מהו למיעבר למיתי למישאל שמתא [לעבור במים לשאל שמתא] אמר ליה [רב] רב יהודה: רב ושמואל דאמרי תרוייהו [שאמרו שניהם] עובר במים, ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת [שולי] חלוקן, כלומר: שלא ירים את שולי חלוקן על כתיפו כדי שלא ירטבו, שזאת אחת מצורות הטלטול שמתחייב עליהם חטאת, אלא ימשיך ויילך כדרכו וירטבו בגדיו במים. איכא דאמרי [יש אומרים] לא כך היה, אלא אמר ליה [רב] רב שמואל בר רב יהודה: תנינא [שנינו] בברייתא: עובר, ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקן. מתקיף לה [מקשה על כך] רב יוסף: וביום חול כי האי גונא מי שרי [בכענין זה האם מותר] ללכת במים עמוקים כל כך? והרי יש בכך סכנת טביעה! והכתוב [והרי גאמח] בענין הנחל העתיד לצאת מכית קודש הקדשים: "וימד אלף באמה ויעברני במים מי

אפסיס" (יחזקאל ג, א), ולמדו מכאן בדרך אגב — מכאן שמותר לעבור עד אפסיס (קרטוליים). "וימד אלף ויעברני במים מי ברכים" (שם ד) — מכאן שמותר לעבור במים שמגיעים עד לברכים. "וימד אלף ויעברני מי מתנים" (שם ה) — מכאן שמותר לעבור עד מתנים. מכאן ואילך — "וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבר" (שם ה), הרי שבמים המגיעים למעלה מן המתנים אין לעבור אף בימות החול, מפני הסכנה! אמר אבוי — משם אין ראיה, שאני [שונח] נחל דרדיפי מיא [שהמים בו זורמים] במהירות, ומשום כך יש לחשוש שבמים עמוקים ממתניו יפילוהו המים, אבל במים שקטים מותר לעבור אפילו היו עמוקים יותר.

כ שהבאנו את הדברים שנאמרו בנחל העתיד לצאת לעתיד לבוא, מסבירים את המשך הכתובים שם ביחזקאל. יכול יעברנו בסיחוי (בכתיבה) — תלמוד לומר: "כי גאו המים מי שחו" (שם ה) מאי [מה פירוש] "מי שחו" — שיוטא [שיט, שחיה], שכן קורין לשיטא [לשיט] שיחא [שחיה]. יכול יעברנו בבורני (ספינה) קטנה — תלמוד לומר: "כל תלך בו אני שיט" [ישעיה לג, כא]. יכול יעברנו בבורני גדולה — תלמוד לומר: "וצי אירי לא יעברנו" (שם). ושואלים: מאי משמע [מה שנתע] כיצד לומר אתה מלשון "צי אירי"? ומסבירים: כמו שהיה מתרגם רב יוסף פסוק זה: לא תזיל ביה [בתוך בו] בספינת צידיין ובורני רבתי [ואינה גדולה] לא תגוינה [תעבורו בו]. אמר ר' יהודה בן פוי: אף מלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכו מעבר לתחום נהר זה, וראיה לדבר כתיב הכא [נאמר כאן] "כל תלך בו אני שיט" וכתוב התם [ונאמר שם] "יען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ ומהתהלך בה" (איוב ז, ז), שאף זה השטן בארץ לא יעבור נהר זה. ועוד במדרשי חכמים בענין נחל זה היוצא מקודש הקדשים: אמר ר' פנחס משום רב הונא צפוראה [מצפורין]: מעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחילה כשיוצא צר הוא מאוד ודומה לקרני חגבים, כיון שהגיע לפתח היכל — נעשה עבה כחוט של שתי, כיון שהגיע לאולם נעשה כחוט של ערב שהוא עבה יותר משל שתי, כיון שהגיע אל פתח עזרה — נעשה כפי פך קטן, והיינו דתנן [וחוהו ששנינו במשנה]: ר' אליעזר בן יעקב אומר: מים

קיווים
 שלא יוציא ידו מחפת חלוקן ונתנו להלכה זו כמה וכמה טעמים. לדעת רש"י יש בכך משום חשש משאוי ביום הכיפורים, ויש מפרשים שאסור הרבר כדי שלא יבוא לידי שחיה (מן העניים, וראה באוננים). ויש אומרים שהחשש הוא שאם ירים חלוקן ייראה כמתרחץ לנחלתו (נאונים). ויש אומרים: לסימן, כדי שלא ישבח ויבוא לידי שחיה (תרי"ג). כדמתרגם רב יוסף הוא התרגום הארמי שבידינו (תרגום יונתן). וראה שנקרא על שם רב יוסף שהיה בקי בו ומשתמש בו הרבה.

אורח ההלכה
 שומרי פירות ההולך לשמור פירותיו — מותר לו לעבור במים כדי להגיע לשם, אבל לא לחזור (שבחה אין טעם להחזיר כדבר אבוי לרב יוסף). (שיע' שם שיעף ח).

